

DER

FORTELLINGER

MØTES

STJØRDAL
MUSEUM
VÆRNES

INNHALDSFORTEGNELSE

Plattform, Stjørdal museum Værnes	3
Bergkunstsenter	4
Fokusområder for Stjørdal museum Værnes:.....	6
1) Frivillighet.....	6
2) Tidsdybde.....	6
3) Håndverk og husflid	7
SNKs museumsplattform	9
Der fortellinger møtes.....	9
SNKs verdier.....	10
SNKs strategiske satsningsområder: De fire S-ene	11
Talerstolsatsningen: hva skal den bety for oss?.....	12
Nasjonaljubileet 2030: hva skal det bety for oss?.....	12
Stedsspesifikke mål og tiltak De fire s-ene:	14
Mål og tiltak ved Stjørdal museum Værnes i planperioden	14
Samfunnsminne.....	14
Samfunnsstemme.....	15
Samfunnsaktører.....	15
Samfunnshus.....	16
Målgruppestrategi og publikumsutvikling.....	17

Stjørdal museum Værnes er en del av museumsfellesskapet Stiklestad nasjonale kultursenter (SNK), og arbeider etter de retningslinjer som er lagt i SNKs styringsdokumenter. Den følgende utviklingsplanen bør ses i sammenheng med SNKs overordnede utviklingsplan «Der fortellinger møtes».

Stiklestad nasjonale kultursenters visjon er **Å bidra til et livskraftig demokrati.**

Det er et overordnet mål å løfte bærekraft og universell utforming ved Stjørdal museum Værnes i planperioden. Bærekraft skal gjennomføre hele virksomheten, og favne alt fra miljø- og naturhensyn til sosial bærekraft. Full universell utforming er det vanskelig å få til i verneverdige hus, men museet skal strekke seg mot å være så tilgjengelig som mulig. Dette vil blant annet vises i formidling og annen publikumsrettet virksomhet, som i utstillinger og på digitale flater.

PLATTFORM, STJØRDAL MUSEUM VÆRNES

Stjørdal museum Værnes er et kulturhistorisk museum med stor tidsdybde. Museet har 22 bygninger, ca 20.000 gjenstander og fem ansatte. Museets arbeid tar utgangspunkt i egne bygninger og samlinger, men også lokale kulturminner som dalførets unike forekomst av bergkunst, middelalderkirken Værnes og den trønderske bygningsarven. På museets område kan man besøke den gamle prestegården på Værnes med tilhørende hage- og parkanlegg, og museets byavdeling Hæsjgata med hus og interiør fra tettstedet Stjørdalshalsen. Museets arbeid tar utgangspunkt i egne bygninger og samlinger, men også lokale kulturminner som dalførets unike forekomst av bergkunst, middelalderkirken Værnes kirke og den trønderske bygningsarven.

Dialog og samarbeid med andre lokale aktører står sterkt, fra både offentlig og privat sektor. Museets venneforening fremheves spesielt, men Stjørdal museum Værnes har et utstrakt samarbeid med andre organisasjoner. Museet har en fremtredende plass i distriktet i samtalen om historiens spor, både materielle og immaterielle.

Utviklingsplanen er Stjørdal museum Værnes' overordnede styringsdokument, og gjelder i tidsperioden 2022-2025. Den viser de generelle retningene museet arbeider etter så vel som fokusområder og større prosjekter som skal startes opp eller gjennomføres i perioden. Mindre prosjekter og et høyere detaljeringsnivå kommer frem i museets handlingsplan for fireårsperioden. Handlingsplanen vil av natur være et dokument som endrer seg kontinuerlig i takt med at museets aktivitet, kortsiktige planlegging og rammer endrer seg, og vil derfor ikke alltid følge med som vedlegg til utviklingsplanen.

«Der fortellinger møtes» lister opp en del større prosjekter SNK arbeider med. For Stjørdal museum Værnes er etableringen av et Bergkunstsenter det største prosjektet i planperioden. Fordi dette prosjektet er så omfattende vil det både legge bånd på store administrative ressurser i planleggingsperioden, og det vil medføre en vesentlig endring av museumsområdet. Det får derfor plass fremst i utviklingsplanen. Deretter følger en Stjørdal museum Værnes' fokusområder, en oppsummering av SNKs planverk før planen avsluttes med en utgreiing om Stjørdal museum Værnes' mål og tiltak i planperioden.

BERGKUNSTSENTER

Trøndelag er et sentralt område for bergkunst fra norsk bronsealder og jernalder. Dette er en periode som strekker seg fra ca 1700 f.v.t. til slutten av vikingtiden, ca 1050 e.v.t. Det er også bergkunst fra steinalderen i regionen. I Trøndelag er konsentrasjonen av særlig helleristninger svært stor, og det har i mange vært diskutert hvordan trøndersk bergkunst best kan formidles. Stjørdal har flere store bergkunstfelt, og etter en lang prosess er det besluttet at det skal etableres et Bergkunstsenter som skal lokaliseres på området til Stjørdal museum Værnes.

● *Detalj fra det store bergkunstfeltet på Leirfall ved Hegra i Stjørdal.*

Bergkunstsenteret skal være både et fysisk sted man kan oppsøke og et kunnskapsnavn for bergkunst.

Attraksjonen Bergkunstsenter må integreres i museets øvrige område på en måte som gjør at det ene ikke slår det andre ihjel. Det må tidlig avklares om det skal arbeides mot et frittstående nybygg eller om museets øvrige bygninger kan tilpasses - museets store låvebygning ligger sentralt på området og er aktuell for ombygging.

● *Detalj fra det store bergkunstfeltet på Leirfall ved Hegra i Stjørdal.*

● *Detalj fra det store bergkunstfeltet på Leirfall ved Hegra i Stjørdal.*

Estimert tidsbruk på prosessen er 3-4 år, før åpning i 2024 eller 25. Arbeidet med Bergkunstsenter vil legge bånd på store administrative ressurser i perioden, og det er derfor essensielt å prioritere hvilke andre utviklingsoppgaver museet har anledning til å gjennomføre ved siden av normal drift. Det arbeides for å løse ut midler til å drive prosessen også, for at det ikke skal belaste museets øvrige drift. Det vil være ideellt om det kan finnes midler til en mindre prosjektstilling. Det er avsatt statlige og kommunale midler på til sammen ca 17,5 millioner kroner til senteret. Stjørdal kommune har vedtatt økning i driftsmidlene til museet på 500.000 pr. år når senteret er åpnet, og det er en forventning om at staten også følger opp med økte driftsmidler. Det er et mål at museet kan øke sin grunnbemanning med én stilling, det vil være behov for personalressurser på formidling og i publikumsmottak.

Intern kunnskapsutveksling i SNK: Stjørdal museum Værnes lærer av erfaringene Egge museum har gjort seg i Prosjekt Jakob og prosessen Stiklestad nasjonale kultursenter har startet opp med Formidlingsarena Stiklestad mot 2030.

● Fra nattlysning av bergkunstfeltet på Nessiaunet i Stjørdal

Nært forestående milepæler i prosjektet:

- 1) Etablere prosjektorganisasjon for bergkunstsenter: Vinteren 2021 - 2022. Inn i prosjektorganisasjonen skal forskjellige perspektiver dekkes opp - fag/ arkeologi, historie, formidling, minoritetsperspektiver v/Saemien Sijte, osv.
- 2) Oppstartsworkshop: juni 2022.

Sentralt i oppstarten er også å avklare samarbeidet med Bergkunstreisen: Innledende møter med Fylkeskommunen er gjennomført, partene ser at de har felles interesser. Bergkunstreisen er et prosjekt, og setter sluttstrek ca 2023, deretter skal bergkunsten skjøttes og formidles. Bergkunstsenteret og SMV er aktuell partner for å følge opp Bergkunstreisen faglig i fremtiden, men en avklaring om dette må forankres og driftsavtale må utformes i 2022.

Andre aspekter for arbeidet i 2022:

Identifisere hvilke funksjoner bergkunstsenter bør bidra med til museumsområdet (resepsjon, butikk, auditorium, formidlingsareal, osv). Integrere dette i planleggingen, utarbeide romfunksjonsprogram, forberede arkitektoppdrag.

Arbeid med innhold i basisutstilling skal også starte opp i 2022.

Hovedutfordringer:

- å formidle noe man ikke kan vise frem.
- å gjøre bergkunst fra bronse- og jernalder interessant for brede publikumsgrupper.

FOKUSOMRÅDER FOR STJØRDAL MUSEUM VÆRNES:

1

FRIVILLIGHET

SNKs visjon er «å bidra til et levekraftig demokrati». Museumsmeldingen *Musea i samfunnet — Tillit, ting og tid* (2021) og Hurdalsplattformen (2021) understreker frivillighetens rolle i samfunnet. Stjørdal museum Værnes bidrar til dette ved å fremme og utvikle vårt publikums engasjement, deltakelse, lekmannskunnskap og samskaping innenfor museets rammer. Bygdebyen Stjørdal er et godt utgangspunkt med sine fire aktive historielag. Museets venneforening teller over 350 medlemmer som blant annet bidrar med mer enn to årsverk i dugnadsinnsats hvert år. En lang rekke andre foreninger og organisasjoner bruker også museet som base for sitt virke. Målet for Stjørdal museum Værnes er å utvikle denne tilknytningen, og dra flere av aktørene inn i museets øvrige virksomhet. For eksempel samarbeider museet med Frimerkeklubben julen 2021 om å vise en utstilling med motiver fra julefrimerker. Et annet eksempel er det pågående samarbeidet med Tradisjonsbåtlaget om å videreutvikle deres arbeid med kystkultur generelt og naust-tradisjonen spesielt. Samarbeid med frivillige aktører kan gjøres på mange nivåer - venneforeningen er også sparringspartner på strategiske valg og langsiktig utvikling. I Frivillighetens år 2023 skal SMV lage en temautstilling om frivillighet. Arbeidstittel: Av fri vilje. Det skal også skrives en artikkel om frivilligheten på Stjørdal museum Værnes.

Hovedmål: Frivillighet i planperioden:

- 1) Gjennomføre frivillighetens år.
 - Delmål:**
 - a) åpne utstillingen Av fri vilje, (sommeren 2022)
 - b) oppstart utstillingsprosjekt Trygg eller truet? (høsten 2022)
 - c) Forske på egen praksis. Mål: artikkel i Museumsnytt (i løpet av 2022)
 - d) Etablere sånnhus i smia.
Mål: fremheve den unike bryggetradisjonen i Stjørdal.
- 2) Definere og utvikle museets metode for frivillig arbeid (henger sammen med 1d).

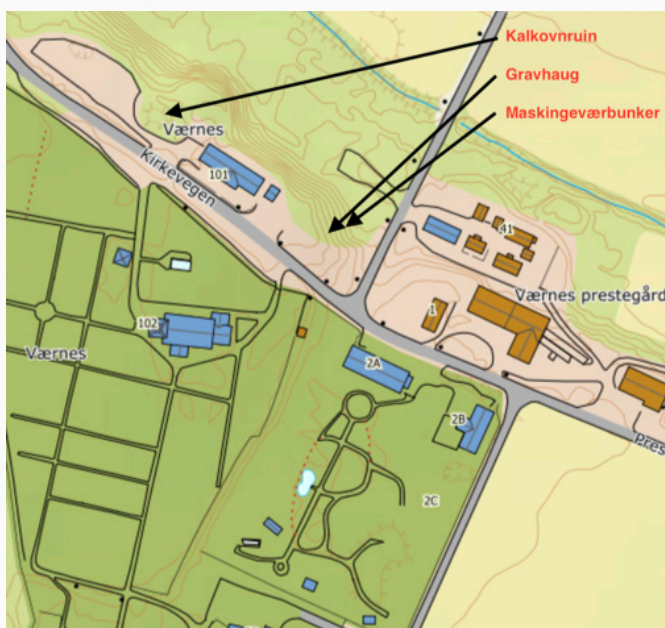
2

TIDSDYBDE

Kulturarven i dalføret strekker seg fra steinalder til nåtid, museets arbeid strekker seg fra bergkunst til plastindustri. Bergkunstsenteret vil gi museet et stort løft i formidlingen av de lange linjene i historien, men det er et mål i planperioden å utvikle flere elementer av museumsområdet som fremhever tidsdybden.

Aktuelle prosjekter er:

- a) **Bronse- og jernalder:** Etablere bergkunstsenter 2024/-25. Se redegjøring på side 6.
- b) **Middelalder:** gravhaug og kalkovnruin. Begge ligger ved Kirkestallen. I samarbeid med kommune og kirkeverge skal disse kulturminnene ryddes frem og skjøttes som en del av museets område. Formidling av kalkovnrainen fikk v22 innvilget støtte fra Fylkeskommunen.

● Plassering av historiske elementer som ønskes fremhevet.

c) Nyere tid:

- I. Hæsjgatas historier: Hvert tiår fra 1930-tallet til 2020-tallet be handles med en utstilling annethvert år. 1930 kom i 2021, 1940-tallet i 2023. Dette utvikles i forskjellige rom på museet.
- II. Norske hus i 250 år: SMV har boliger/hus fra 1700-tallet (Ferjemannsstu), 1820 (prestegårdsboligen), 1850-1900 (Hæsjgata), 1950-tallet (Forpakterboligen) og 1980-tallet (kontorbygningen, som var prestebolig). Mellomkrigstiden savnes, og Ferjemannsstu står pt. ikke på museets område (flytting til museet har vært utredet, men ikke gjennomført). Dessuten er enhetslåven fra 1930-tallet og prestegårdshagen betydningsfulle elementer på området. En tydeliggjøring av dette utviklingsspennet vil kunne gjøre museumsområdet tydeligere å forstå og rydde opp i formidlingen av området.
- III. Andre verdenskrig: Bunker og maskingeværstilling. Prosjektet Trygg eller truet? skal etablere disse elementene som formidlings-arenaer, estimert fra 2024.
- IV. Andre halvdel av 1900-tallet: Museets samling fra plastindustrien på Stjørdal. Sentrale personer er så gamle at det haster med å samle inn kunnskap om denne delen av samlingen. Intervjuer og gjennomgang av samlingen bør gjennomføres i 2022, ved samlingsforvalter.

Hovedmål: Tidsdybde i planperioden:

- 1) Etablere Bergkunstsenter (se side 6).
- 2) Fremheve underkommuniserte historiske elementer på og ved museumsområdet.

3

HÅNDVERK OG HUSFLID

Stjørdalsdalføret er rikt på kulturarv. Her er det mye eldre bebyggelse, alt fra grandiose storgårder, kirker og slott(!) til spor dagliglivet til husmenn og arbeidsfolk. Her er levende tradisjoner og overleveringer fra et bredt spekter av menneskers liv og historie. Museets gjenstandsamling, bygningsmasse og virksomhet skal favne mye av dette, og gjør også det i dag. Kunnskapsutvikling og forskning på bygningsvern foregår hovedsaklig gjennom arrangementer og kursing. Det skal fortsette, og videreutvikles. Stjørdal husflidslag leier Forvalterboligen av museet, og den sentrale plasseringen på museumsområdet bør utnyttes bedre også i publikums-sammenheng. Dette er det gjennomført samtaler om. Fokusområdet forener ånd og hånd, kunnskap om materialitet og prosess. Kunnskapsoverlevering, forskning og formidling henger sammen.

Utviklingspotensialet innen bygningsvern er stort, og det er mulig å etablere et bygningsvernssenter for Stjørdal og nabokommunene på museet. Et sted hvor eldre håndverksteknikker vises frem, og kunnskapen om materialer og teknikker samles og formidles til publikum. Ansatte kan holde kurs og drive rådgivning, også ute hos private eiere. Man kan se for seg en materialbank for både verktøy og bygningsselementer, som for eksempel den stedegne stjørdalsskiferen. Et slikt senter kan etableres i egen regi eller i samarbeid med både eksisterende og nye aktører. Stiklestad har et godt og anerkjent kompetansemiljø innen tradisjons-håndverk, og det er lett å se for seg positive effekter av samarbeid innad i SNK. På dette området er det også et inntjeningspotensiale.

Av kapasitetshensyn bør likevel videre satsing på dette feltet vente til slutten av planperioden eller i neste periode. Prosessen med bergkunst-senteret har prioritet og vil kreve store administrative ressurser.

Hovedmål: Håndverk og husflid i planperioden:

- 1) Opprettholde og utvikle dagens kompetanse, nettverk og aktivitet. Forberede satsning i neste planperiode.

SNK

MUSEUMSPLATTFORM

Hva et museum skal være er et tema som har vært, og fortsatt er, omdiskutert. Siden 1970-tallet har den såkalte nye museologien utfordret den tradisjonelle gjenstandsorienterte museumstekningen. Resultatet er en dreining hvor fokus har skiftet fra gjenstand til menneske og dermed til ulike materielle og immaterielle spor etter mennesker og samfunn. Parallelt har man sett et forsterket mangfoldsfokus. Historien med stor H har blitt erstattet av historier, monologen har blitt utfordret av dialogen, læring har fått selskap av refleksjon. Utviklingen oppsummeres ofte som en vektlegging av museenes samfunnsrolle og kulturarvens samfunns- og samtidsrelevans.

I tillegg til den store innholdsmessige endringen, har denne utviklingen to viktige konsekvenser for dagens museer. Den første er en pågående internasjonal debatt knyttet til ICOMs museumsdefinisjon: «Et museum er en permanent institusjon, ikke basert på profitt, som skal tjene samfunnet og dets utvikling og være åpent for publikum; som samler inn, bevarer/ konserverer, forsker i, formidler og stiller ut materielle og immaterielle vitnesbyrd om mennesker og deres omgivelser i studie-, utdannings- og underholdningsøyemed.» Selv om man per 2020 ikke har blitt enige om en ny definisjon, er store deler av museumsverden enige om at den nåværende definisjonen må revideres for å speile og inspirere nåtidens museer i større grad. Den andre konsekvensen er et stort sprik i hva ulike aktører og grupper assosierer med og forventer av et museum. Disse ulike tolkningene skaper potensielt et krevende landskap for museene å operere i.

Denne sammensatte og pågående debatten om hva et museum skal være, har resultert i et forsterket behov for at hvert enkelt museum har et bevisst og aktivt forhold til sitt samfunnsoppdrag. SNK har derfor valgt å utvikle en felles museumsplattform. Plattformen inneholder vår visjon, våre verdier og essensen av vår felles museumsforståelse og ambisjon som samfunnsaktør. Den skal være fundamentet for hele vår virksomhet, og dermed også for utviklingsplanens tre delplaner.

Plattformen lyder som følger:

DER FORTELLINGER MØTES

Hvem er SNK?

SNK består av museene Stjørdal museum Værnes, Levanger fotomuseum, Stiklestad Nasjonale Kultursenter, Nils Aas kunstverksted og Egge museum. Vi arbeider med kulturarv som har en tidsdybde som spenner fra fjern fortid til nåtid og med historier av lokal, regional, nasjonal og internasjonal betydning. Verdien av avdeling enes egenart står sentralt i vår virksomhet. Samtidig knyttes SNK sammen av vår felles forståelse av hvilket museum vi skal være for, i og sammen med samfunnet.

SNKs verdier er tankevekkende, troverdig, inviterende og uredd. Vårt arbeid skal bygge på ICOMs etiske retnings linjer, UNESCOs kulturkonvensjoner og FNs bærekrafts mål. Vi skal være en sterk museumsfaglig stemme i tett dialog med resten av samfunnet. Vi skal løfte samfunnets mange stemmer og fortellinger. Vi skal bruke vår kunn skap og kompetanse til å ivareta og synliggjøre kultur arvens ulike materielle og immaterielle avtrykk. Vi skal bidra med perspektiver på historien som skaper samtaler og utfordrer etablerte sannheter. Vi skal arbeide slik at fortiden oppleves relevant, relaterbar og verdifull. Vi skal møte personer og fortellinger, fra fortid og nåtid, internt i organisasjonen og utenfra, med verdighet og tydelig het. Vi skal være bevisst vår rolle og vårt ansvar som museum gjennom å etterstrebe ny kunnskap, ved å ha et kritisk blikk på egen virksomhet og gjennom å invitere stadig nye personer og grupper inn i vårt arbeid.

SNK skal vise – og utfordre forståelsen av – hva et museum kan og bør være. Og: vi skal bidra til møter mellom mennesker og fortellinger som inspirerer til samtale, refleksjon og samfunnsengasjement. Slik skal vi svare på vår overordnede ambisjon: SNK skal være et museum som bidrar til et livskraftig demokrati.

SNK VERDIER

Tankevekkende

SNKs museumsopplevelser skal gi nye tanker. Vi skal legge til rette for refleksjon og samtaler gjennom å engasjere, utfordre og pirre folks nysgjerrighet, og ved å være nyskapende i hvilke fortellinger vi formidler og hvordan.

Troverdig

SNKs samfunnsrolle avhenger av vår troverdighet som museum og kunnskapsinstitusjon. Vi skal derfor alltid vektlegge faglighet, grundighet, etterrettelighet og utvikling.

Inviterende

SNKs skal være et museum hvor man føler seg velkommen. Vi skal være åpne og tilgjengelige, vi skal snakke med folk, ikke til dem og vi skal invitere stadig nye grupper og personer inn på våre arenaer og i vårt arbeid.

Uredd

SNK skal være uredd i sine valg. Det gjelder hvilke tema vi setter på dagsorden, hvilke stemmer og fortellinger vi retter søkelys mot og hvilke metoder og virkemidler vi tar i bruk.

SNKs strategiske satsningsområder:

DE FIRE S-ENE

En museumsplattform må omsettes i praksis for å få betydning. I tillegg skal utviklings- planen heve den museumsfaglige kvaliteten på vårt arbeid, gjennom å sikre en større grad av helhetstenkning og samskaping i SNK, både mellom de ulike avdelingene og de ulike fagområdene. Vi har derfor valgt å oversette museumsplattformen til fire strategiske satsningsområder som gjelder for hele virksomheten.

Den røde tråden i satsningsområdene er samfunnsperspektivet. Resultatet er det SNK, som et nikk til de fire f-ene, har kalt de fire s-ene: **samfunnsminne, samfunnsstemme, samfunnsaktører og samfunnshus.** De fire s-ene erstatter ikke de fire f-ene: de utgjør SNKs særegne rammeverk for å svare på generelle krav. Sagt med andre ord: SNKs vei til de fire f-ene skal gå via de fire s-ene.

Målet med å bruke de fire s-ene er todelt: 1) å sørge for at SNKs plattform danner grunnlaget for hele virksomheten og 2) å legge til rette for en helhetlig, målrettet virksomhet som både gir gode resultater i planperioden og et solid grunnlag å bygge videre på etter 2024. For å oppnå dette er s-ene oversatt til mål og tilhørende tiltak i hver delplan.

DE FIRE S-ENE

Samfunnsminne

SNK skal utforske kulturarvens potensial som inngang til samfunnets mange fortellinger. Dette inkluderer en anerkjennelse av at et objekt aldri har bare én historie, av at museet alene ikke kan fortelle samfunnets historier og av viktigheten av å se materiell og immateriell kulturarv i sammenheng.

Samfunnsstemme

SNK skal både bli mer bevisst sine ytringer og en tydeligere stemme i samfunnsdebatten. Dette må ikke forveksles med at SNK kun skal ha én stemme eller én ytringsform: ytringsfrihet skal prege SNKs arbeid både innad og utad og museumsytringer kan ta mange ulike former. Satsningen er viktig for SNKs synlighet, og for å vise at museer i kraft av sitt samfunnsansvar ikke kan eller skal være nøytrale: de skal være aktive bidragsytere i den offentlige samtalen.

Samfunnsaktører

SNK skal samarbeide med et bredt spekter av andre samfunnsaktører. Dette innebærer en ambisjon om at samskaping skal være et kjennetegn ved SNKs virksomhet og at vi stadig må utfordre idéen om hvem som er relevante samarbeidspartnere for museene våre.

Samfunnshus

Museene i SNK skal utvikles som møteplasser og arenaer for dialog. Dette innebærer å sette aktuelle og engasjerende tema på dags- orden, å etablere gode interne fellesarenaer og å invitere et bredt spekter av stemmer og grupper inn i museene. Satsningen gjelder både SNKs stedlige og digitale plattformer.

TALERSTOLSATSNINGEN:

Hva skal den bety for oss?

Talerstolsatsningen er SNKs store samfunnsdialogprosjekt. Satsningen har sitt utspring på Stiklestad, og den tusenårige tradisjonen for å bruke stedet som en arena for meningsbrytninger, men gjelder hele organisasjonen. Målet er å styrke SNKs samfunnsrolle gjennom å utvikle museene våre som arenaer for bred samfunnsdialog. Med samfunnsdialog mener vi dialog om samfunnet, dialog med samfunnet og dialog i samfunnet. Med bredde mener vi hvilke tema som skal adresseres, hvilke stemmer som løftes frem og hvilke ytringsformer som brukes. Prosjektet fikk, etter to år med enkeltbevilgninger, fast tilskudd over statsbudsjettet fra 2021. Det forplikter SNK til å ha et særskilt fokus på nyskapende samfunnsdialogarbeid, inkludering og mangfold i vår virksomhet.

Frivillighet, deltakelse og dialog er Stjørdal museum Værnes' innfalls-vinkel til Talerstolsatsningen. Møtet mellom profesjonaliteten til museet og engasjementet til frivilligheten. Frivilligheten gir mye, men det er viktig å ha en god dialog, avklarte roller og felles rolleforståelse.

Hit hører blant annet:

Hæsjgatas historier. En utstillingsserie som tar for seg oppvekst og hverdagsliv i Stjørdalen hvert tiår de siste 100 år. I 2021 åpnet 1930-tallet. Neste utstilling skal vise oppvekst og liv på 1940-tallet, og er planlagt åpnet i 2023. Arbeidet med intervjuer og innsamling av materiale starter vinteren 2021/22.

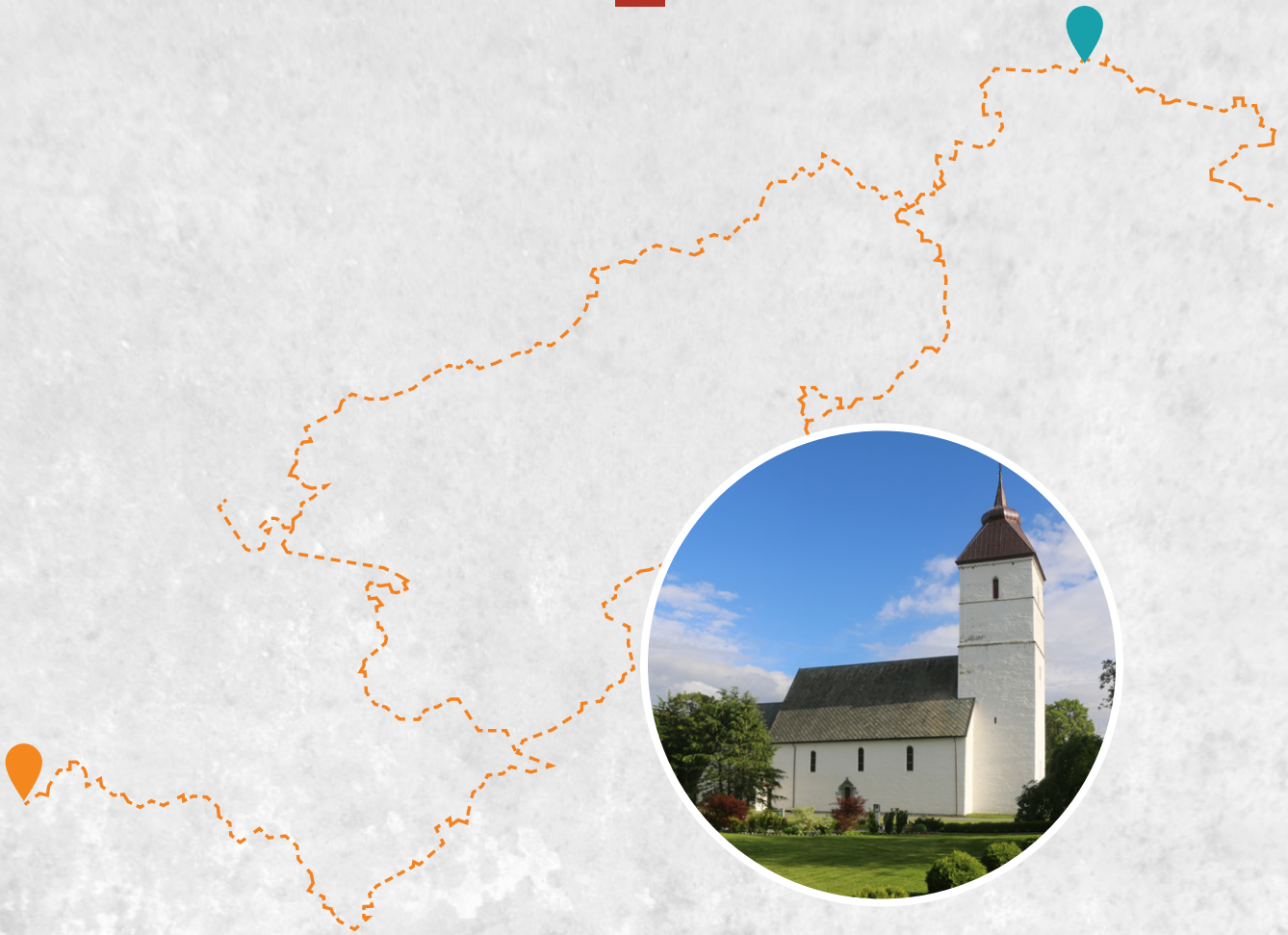
Museets samling skal også vitaliseres gjennom HH-serien. Tidsriktige gjenstander brukes til hvert underprosjekt/tiår. Vi skal bruke det vi har, men også samle gjenstander til de tiårene vi jobber med. Det er nødvendig å skille mellom gjenstander til samling og rekvisitter. Samlingsforvalter får en viktig rolle her, og arbeidet med å utarbeide en innsamlingsplan må prioriteres.

Nasjonaljubileet 2030:

HVA SKAL DET BETY FOR OSS?

I 2030 er det tusen år siden Olav Haraldssons fall i slaget på Stiklestad. Dette ble et brennpunkt i Norges historie, en hendelse som både realhistorisk og symbolsk har formet Norge gjennom tusen år. Det er utgangspunktet for prosjektet Nasjonaljubileet. Statsbudsjettet for 2017 slo fast at 2030 er et nasjonaljubileum og at SNK har et særskilt ansvar for jubileet. I samarbeid med aktører lokalt, regionalt og nasjonalt har vi derfor gjennomført en treårig forstudie som i 2018 resulterte i jubileumsplattformen «Nasjonaljubileet 2030 – NORGE I TUSEN ÅR». Målet er å skape en nasjonal jubileums-feiring som er inkluderende og samtidsrelevant, og som i tillegg til feiring inviterer hele landet med i en stor samtale om hva Norge har vært, hva Norge er og hva Norge kan og bør være. Det er etablert en styringsgruppe, samt et klyngesamarbeid med aktører fra hele landet. Fremover må man utvikle en tydeligere strategi, samt styrke lokalt, regionalt og nasjonalt eierskap til prosjektet. I tillegg vil det være viktig for SNK internt å gå mer i dybden på spørsmålene om hvilket mulighetsrom jubileet skaper for våre avdelinger og hvordan SNKs mangfold kan være en styrke i vår forvaltning av jubileumsansvaret.

Stjørdal museum Værnes vil kunne bidra inn mot Nasjonaljubileet blant annet gjennom å fremheve Værnes kirke og pilegrimsleden. Museet har forvaltningsansvar for kirken. Kirkevergen i Stjørdal har henvendt seg til museet med ønske om å utvikle en utstilling til kirken, som vil formidle og sikre den rike kirkekunsten i Værnes kirke. Dette er primært et mål for neste planperiode - det må arbeides for å skaffe ekstern finansiering av et slikt prosjekt.

Ellers vil museet kunne løfte frem bergkunsten og tidsdybden i Norgeshistorien - vise at 1030 har en lang forhistorie. Bergkunstsenteret vil kunne utarbeide et eget 2030-prosjekt.

Prosjektidé som peker frem mot 2030, men som kan tenkes startet opp i denne utviklingsplanens periode: serien Mitt Museum: SMV inviterer inn samlere og entusiaster fra distriktet til å presentere sine samlinger i museets rammer, som en serie med miniatstillinger. Dette kan (og må!) ta helt forskjellige uttrykk, siden samlingene kan omfatte så forskjellige interessefelt som joggesko, biler, militæreffekter og veterantraktorer. Foreløpige arbeidstitler: SNEAKY, SNEAKY!, MOTÖRHÄU, BOMBEN UND GRANATEN og TRAKTOR GALORE! En slik serie skal være et supplement til museets regulære formidling/utstillinger, ikke en erstatning. Et plussprosjekt, som gir forankring, nysgjerrighet, inkluderer publikum i utstillingsproduksjon, treffer nye målgrupper osv.

MOT 2030

Stjørdal museum Værnes opererer ikke med en stedegen visjon, men deler SNKs visjon om å bidra til et mer livskraftig demokrati. I arbeidet med musemsplattformen formulerte staben en del mål og ønsker for museet frem mot 2030. **SMV skal:**

- Tenke bærekraft i all vår aktivitet.
- Bli en sterkere samfunnsstemme og være uredde i den lokale debatten knyttet til utviklingen av byen og dalføret Stjørdal.
- Rette oss mot nye målgrupper som ungdom og minoriteter, og invitere disse inn i våre prosjekter.
- Sørge for et enda større mangfold med å invitere og inkludere hele kommunen i våre prosjekter, og ikke favne bare sentrum.
- Skape et mer åpent og inviterende museumsområde med åpne dører og mer aktivitet gjennom året.
- Videreutvikle Hæsjgata med faste og skiftende utstillinger i alle husa.
- Åpne et velfungerende Bergkunstsenter med faste og skiftende utstillinger som er tankevekkende og troverdig.
- Utvikle og vedlikeholde våre digitale formidlingsflater på nett og i sosiale media.

STEDSSPESIFIKKE MÅL OG TILTAK

De fire s-ene:

Mål og tiltak ved Stjørdal museum Værnes i planperioden

Stjørdal museum Værnes skal være et museum med stor aktivitet, med pedagogiske tilbud, arrangementer, utstillinger, foredrag og kurs som involverer et bredt spekter av samarbeidspartnere. Museet har en stor og veldrevet venneforening som bidrar på mange vis inn i museets virksomhet, både økonomisk og med en stabil og solid dugnadsgjeng. Denne utviklingsplanen er ikke skrevet for å fremheve hvordan museet arbeider med «De fire f-ene» Forskning, Forvaltning, Formidling og Fornying, men de ligger til grunn for alt arbeid museet gjør. Forskning, forvaltning og formidling kommer mer til syne i museets handlingsplan. Arbeidet med og ambisjonen om fornying er gjennomgående i alt museet gjør, både i prosjekter og linjeoppgaver.

Museet eier 22 bygninger, de fleste med høy alder og kulturhistorisk verdi. Museets samling består av ca 20.000 gjenstander, det aller meste er knyttet til dalførets historie. Kunnskapsutvikling og formidling av bygningsvern og tradisjonshåndverk er et satsningsområde for Stjørdal museum Værnes, og målet nås gjennom å videreutvikle allerede eksisterende virksomhet på museet: Skjøtsel av egne bygninger, deltakelse i nettverk for bygningshåndverkere, gjennomføring av kurs og foredrag for kollegaer og publikum generelt. Det er et mål å etablere seg som et naturlig sted for publikum å henvende seg for å få råd og veiledning om skjøtsel av bygninger som eies av private.

Stjørdal museum Værnes har dessuten formidlingsansvar for Værnes kirke og en rekke andre fysiske kulturminner i området (bergkunst, middelaldersk kalkovn og gravhaug ved kirken, mm). Museet er i disse tilfellene opptatt av et tett samarbeid med kulturminnemyndigheter og eiere. Det er i 2021 opprettet dialog med Kirkevergen i Stjørdal om skjøtsel av gravhaugen og videreutvikling av formidlingen i kirken - fortrinnsvis ved å etablere en permanent utstilling i kirkens tårnfot. Videre er det i samarbeid med Stjørdal kommune søkt midler til fremheving og skilting av kalkovnruienen i 2022. På lengre sikt bør det arbeides for å reise at vernebygg over ruienen.

Immateriell kulturarv har en fremtredende plass i museet. Handlingsbåren kunnskap får plass gjennom bygningsvern, kurs, drift og utvikling av hagen og så videre. Samtidig arbeider museet aktivt med å samle inn historier og minner fra de siste hundre år gjennom intervjuer og andre møtepunkter med folk i distriktet. Dette materialet brukes i formidlingsarbeid blant annet i den allerede påbegynte utstillingsserien Hæsjgatas historier, som skal vise sider fra livet i Stjørdalen fra 1930 til vår tid. Intervju som metode for å invitere og engasjere publikum er en metode vi har god erfaring med, og ønsker å videreutvikle også til andre prosjekter enn Hæsjgatas historier.

Samfunnsminne

SNK skal utforske kulturarvens potensial som inngang til samfunnets mange fortellinger. Dette inkluderer en anerkjennelse av at et objekt aldri har bare én historie, av at museet alene ikke kan fortelle samfunnets historier og av viktigheten av å se materiell og immateriell kulturarv i sammenheng.

SMV har et grunnleggende syn på historien som summen av mange stemmer, mange trender og tendenser og mange forskjellige utviklingstrekk. Ethvert objekt, menneske eller hendelse kan si noe som sin tid, selv om ingen eller ingenting kan fortelle hele sin tids historie. Gjennom et mangfold av tilnærminger og historier kan vi danne oss et stadig mer troverdig og detaljert bilde av vår fortid.

Utstillinger fra samlingen. Objektpresentasjoner, kontekstualisering (bruk et annet ord), fortellinger om fortiden. Fortidens relevans for samtiden.

Tradisjonshåndverk og husflid. Både materiell og immateriell kunnskap. SNKs overordnede satsning på frivillighet og deltakelse kommer her til nytte i samarbeid med andre lag og organisasjoner, særlig kan Husflidslaget trekkes frem. Stjørdal husflidslag leier lokaler av museet, og det arrangeres kurs og arrangementer i fellesskap. Dette arbeidet skal videreutvikles. Kurs og tilbud innen tradisjonshåndverk skal også utvikles, primært med base i museets egne bygninger, men det er også et mål at museet skal bli mer rettet mot samfunnet og tilby rådgiving til private eiere.

Hæsjgatas historier: hundreåret fra 1930-tallet til vår tid dokumenteres gjennom intervjuer, diskusjoner, objekter og innsamlet materiale (blant annet samtidige tekster) til en serie med toårige utstillinger som dekker hvert sitt tiår. Neste prosjekt er 1940-tallet i 2023, men det er ikke gitt at utstillingsserien skal gå kronologisk.

Samfunnsstemme

SNK skal både bli mer bevisst sine ytringer og en tydeligere stemme i samfunnsdebatten. Dette må ikke forveksles med at SNK kun skal ha én stemme eller én ytringsform: ytringsfrihet skal prege SNKs arbeid både innad og utad og museumsytringer kan ta mange ulike former. Satsningen er viktig for SNKs synlighet, og for å vise at museer i kraft av sitt samfunnsansvar ikke kan eller skal være nøytrale: de skal være aktive bidragsyttere i den offentlige samtalen.

Stjørdal museum Værnes skal være til stede i den løpende diskusjonen i samfunnet med sine egne stemmer, både i tradisjonelle media, sosiale media og andre arenaer (publikasjoner, mm). Minst like viktig er det at museet er arena for menings- og kunnskapsutveksling. Dette berører både museets samarbeid med frivillige lag og foreninger såvel som Talerstolsatsningen til SNK. Stjørdal museum Værnes brukes i svært stor grad som møtested for en rekke organisasjoner. Det er i seg selv verdifullt, og gir museet en rolle i mange menneskers liv. Likevel skal museet også være den som tar initiativ og inviterer til møter. Arrangementsprogrammet bør videreføres og utvikles - for eksempel har vi utfordret Husflidslaget til å involvere seg mer i museets kurs og arrangementer. Museet har også startet et samarbeid med Tradisjonsbåtlaget for å ta vare på og utvikle deres område på havna.

Museets formidling er også en arena hvor museet fremtrer med en stemme og synliggjør sine vurderinger og verdier. Det gjelder både i personlige møter med publikummere i alle aldre, såvel som utstillinger, tekster og annen kommunikasjon.

Samfunnsaktører

SNK skal samarbeide med et bredt spekter av andre samfunnsaktører. Dette innebærer en ambisjon om at samskaping skal være et kjennetegn ved SNKs virksomhet og at vi stadig må utfordre idéen om hvem som er relevante samarbeidspartnere for museene våre.

Stjørdal museum Værnes har et unikt utgangspunkt som samfunnsaktør, gjennom frivilligheten som legges ned av museets venneforening - tilsvarende to årsverk. Dessuten er en lang rekke organisasjoner, lag og foreninger tilknyttet museet på løs eller fast måte (Unni har liste), alt fra at de bruker museet som møtested til at de er engasjerte i museets virksomhet på en eller annen måte.

En utfordring for museet fremover er å inkludere foreningene i formidlingsaktiviteten - invitere inn i utstillingsprosjekter, utarbeide arrangementer, etablere arenaer for samskaping og utvikling. Museet må også se kritisk på sine venner - hvor er det vi ikke er så gode? Hva kan gjøres for å utvikle museets rolle som samfunnsaktør? Hvordan gjøres det i store utviklingsprosjekter som for eksempel Bergkunstsenter? (fx inviteres Saemien Sijte inn i prosjektet.)

● Noen av bygningene i Hæsjgata: Ingebrigtsengården med stabbur

Samfunnshus

Museene i SNK skal utvikles som møteplasser og arenaer for dialog. Dette innebærer å sette aktuelle og engasjerende tema på dagsorden, å etablere gode interne fellesarenaer og å invitere et bredt spekter av stemmer og grupper inn i museene. Satsningen gjelder både SNKs stedlige og digitale plattformer.

Dette punktet henger sammen med arbeidet som samfunnsaktør og samfunnsstemme. Mye gjøres allerede med arrangementer osv, men og større, konkrete prosjekter kan brukes til å føre grupper sammen som vanligvis ikke møtes, og det kan gjøre museene mer relevante for nye brukergrupper. Et konkret prosjekt er Trygg eller truet?, som er tenkt å ende opp i to konkrete produkter: en permanent installasjon i bunkeren i prestegårdshagen, samt en utstilling om å leve ved militæret. Prosessen tar utgangspunkt i at museet har en militær garnison som nærmeste nabo, og at også Stjørdal huser mennesker som har flyktet fra krig i fjerne land. Militæret skal gi trygghet, men 16 er også en primær årsak til utrygghet. En viktig del av arbeidet mot utstillingen blir å samle og samtale med folk fra forskjellig ståsted og ulike erfaringer med det militære, ikke minst soldater og flyktninger. Hvordan kan museet si noe under samme fane som dekker dette feltet på en verdig, etisk og grundig måte? Det må utarbeides et godt undervisningsopplegg til et slikt prosjekt.

MÅLGRUPPESTRATEGI OG PUBLIKUMSUTVIKLING

I et normalår besøker ca 15.000 Stjørdal museum Værnes. Sommeren er museets hovedsesong, selv om museets tilbud er helårlig. Museumskafeen er åpen i sommersesongen, og museet har ikke noe annet publikumsmottak, noe som nok bidrar til at det oppleves mer stengt resten av året.

De som bruker museet i dag kan deles inn i fire grupper:

- 1) Voksne som bruker museet til rekreasjon, gjerne knyttet til uteområdet/hagen.
- 2) Barn og unge, gjennom tilbud fra skole, barnehage eller lignende. Utvikle museet som læringsarena: Bruke læreplanene, svare ut krav derfra for å gjøre det enkelt for lærere/rektorer å bruke museet.
- 3) Unge voksne, par eller barnefamilier. Søker et tilbud/ opplevelser som treffer både voksne og barn.
- 4) Pensjonister. Både gjennom venneforening og av generell kulturhistorisk interesse.

Både voksne og eldre oppsøker museets tilbud. Voksne søker i noe større grad arrangementer, kurs, guidede turer, mens eldre/pensjonister kommer på grunn av foredrag, sosialt tilbud, gjenkjennelighet i bygningene og samlingen. Ytterligere kunnskap om de besøkende er ønskelig.

Målet for perioden på Stjørdal museum Værnes er å videreføre tilbudet publikum får gjennom arrangementer, kurs og formidling. Utviklingsplanen dekker en periode på fire år hvor det skal gjennomføres større utviklingsprosjekter, blant annet Bergkunstsenter, arbeid med museumsområdet og utstillinger. Det er derfor ikke en ambisjon om økt omfang i arrangementstilbudet.

Det er likevel et mål å nå nye målgrupper, både den samiske befolkningen, flyktninger, etablerte innvandringsbefolkninger og andre minoriteter. Ungdommer og yngre voksne er også grupper som museet ønsker å nå i større grad enn i dag. For å oppnå dette bør museet søke å tilknytte seg målgruppene inn i allerede planlagte, konkrete prosjekter. Det finnes en strategi for det, og noen tiltak lar seg gjennomføre i planperioden, som:

Bergkunstsenter

Trygg eller truet?

Hage, nyttehage og matkultur:

Håndarbeid og husflid

Saemien Sijte er invitert inn i prosjektgruppen

Prosjekt med unge flyktninger og soldater

Bruk av nyttevekster, kurs i f.eks. flatbrødbaking

Invitere inn kvinnelige innvandrere

Museet har også stor oppslutning rundt utleie av lokaler, hovedsakelig knyttet til kafeen og Prestegårdsboligen. Selv om utleien får en merverdi av at den foregår på museets område, treffer den ikke nødvendigvis på museets kjerneoppgaver. Likevel er utleie viktig for å skape tilknytning til museet i nærområdet. Et langsiktig mål bør være å tilby leietakere et faglig tilbud i tillegg til lokaler (det kan være i form av utstillinger i rommene, tilbud om kulturelle innslag/formidling, osv.), men det er usikkert om det finnes kapasitet til det i planperioden.

Det er også et potensiale for å samarbeide mer med næringsliv og reiselivsnæringen om å utvikle et tilbud til turister. Det er naturlig å se arbeidet med Bergkunstsenter som et springbrett for å utvikle denne delen av virksomheten.

STJØRDAL
MUSEUM
VÆRNES